

ಸಮಭಾವ

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವವಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದಾಗಬಹುದಾದ ಬಂಧು ಹತ್ಯೆ, ನರಮೇಧ, ಹಿಂಸೆ, ಯುದ್ಧೋತ್ತರ ಪರಿಣಾಮಗಳು- ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕಂಗೆಟ್ಟಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ವಿವರಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಇಡೀ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಧ್ಯಾನೀಯ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಉಳಿದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಎಟುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಸರಿಸಬಹುದಾದ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನವಿದೆ. ದುಃಖ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ವೃಥಿತನಾಗದೇ; ಸುಖ ಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ಹಿಗ್ಗದೇ; ವ್ಯಾಮೋಹ, ಭಯ, ದ್ವೇಷ, ರೋಷ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದೂರವಿಡಿಸಿ; ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡದಂತೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತಹ 'ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞ' ಎನ್ನುತ್ತದೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆ. ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬದುಕಿನ ದೃಂದ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೊಂದು ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಿತಿ. ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಂಥವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಥವರು ವಿರಳಾತಿವಿರಳ.

ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಭಾವ ಸಂಪನ್ನರನ್ನು ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ 'ವಾಸೀ ಚಂದನ ಸಮಾನ ಕಲ್ಪರು' ಎಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ವಾಸಿ' ಎಂದರೆ ಮರಗೆಲಸ ಮಾಡುವ ಬಡಗಿಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸುವ 'ಬಾಚಿ' ಎಂಬ ಸಾಧನ. ಈ ಹರಿತವಾದ ಸಾಧನದಿಂದ ಬಡಗಿ ಮರದ ಮೇಲ್ಮಯನ್ನು ಕೆತ್ತಿ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಏರು ತಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚಂದನವೆಂದರೆ ತಂಪನ್ನೂ, ಸುವಾಸನೆಯನ್ನೂ ನೀಡುವ ಗಂಧವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಸಮಭಾವವನ್ನು ಆತ್ಮಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾರಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಬಾಚಿಯಿಂದ ಕೆತ್ತಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ

ಚಂದನವನ್ನು ಮೈತುಂಬಾ ಲೇಪಿಸಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಹಿತಾನುಭವದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿರುವ ದೀಪದ ಕುಡಿಯಂತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಲೋಕದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಏರಿಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ-ದ್ವೇಷ, ಪತನ-ಅಭ್ಯುದಯ, ನಿರೀಕ್ಷೆ- ನಿರಾಶೆ ಇಂಥ ಹತ್ತು ಹಲವು ದೃಂದ್ಯಗಳು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ 'ವಾಸೀ ಚಂದನ ಸಮಾನ ಕಲ್ಪತ್ವ'ವನ್ನು ಎಟುಕಿಸಿಕೊಂಡವರು ಈ ಎಲ್ಲ ದೃಂದ್ಯಗಳನ್ನೂ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಸಾಕ್ಷೀಭಾವದಿಂದ ಎದುರಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೊಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿ ಮೃಗಗಳಿಗಂಜಿದೊಡಂತೆಯ್ಯು..?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ 'ಲೋಕದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಸ್ತುತಿ ನಿಂದೆಗಳು ಬಂದಡೆ, ಮನದಲ್ಲಿ ಕೋಪವ ತಾಳದೆ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು' ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಮಾತನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಕ ಹೇಳುವಂತೆ 'ಸಮಾಧಾನಿ' ಯಾಗಿರುವುದು ಸುಲಭವೇನಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ನಾವು ಸ್ತುತಿ, ಪ್ರಶಂಸೆಗಳಿಗೆ ಹಿಗ್ಗುತ್ತೇವೆ; ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಬದಲಾಗಿ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಟೀಕೆಯನ್ನೋ, ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನೋ ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಸಿದ್ಧರಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಂದೆ, ಸ್ತುತಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಮಭಾವದಿಂದ ಕಾಣುವ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಲು ನಿರಂತರ ಆತ್ಮವ್ಯವಸಾಯ ನಡೆಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಭಾವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಮನಸ್ಸು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರತೀಕವೆಂದರೆ ಶಿವ. ಶಿವ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ; ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ಸೂಸುವ ಚಂದ್ರನಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಶಿವನಿಗೆ ಸರ್ಪದ ವಿಷದ ಬಗೆಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲ; ಬೆಳದಿಂಗಳ ತಂಪನ್ನು ಕುರಿತು ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನರ ಕಪಾಲವಿದೆ; ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಗಂಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಗಂಗಾಜಲದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಶಿವನಿಗೆ ನರ ಕಪಾಲದಿಂದ ಮೈಲಿಗೆಯ ಭಾವವೂ ಇಲ್ಲ; ಗಂಗಾಜಲದ ಅಭಿಷೇಕದಿಂದ ಮಡಿಯಾಗಿರುವನೆಂಬ ಮೇಲರಿಮೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆತ ಮೈ ತುಂಬಾ ಚಿತಾಭಸ್ಮವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ; ತ್ರಿಲೋಕ ಸುಂದರಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ತನ್ನ ದೇಹಾರ್ಧವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಶವ ಭಸ್ಮದಿಂದಾಗುವ ಹೇವರಿಕೆ, ಪ್ರಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಮಧುರ ಭಾವ ಎರಡಕ್ಕೂ ಆತ ಅತೀತ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ 'ಸ್ವಸ್ಥ'! ಸಮಭಾವ ಸಂಪನ್ನ!

■ ವೈನತೇಯ

<h2>ಮಾತೇ ಮತ್ತು</h2>	
<p>★ ಕೇವಲ ಶೇಕಡ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಜನ ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತ ಬದುಕಿಗಾಗಿ, ಶೇಕಡ ತೊಂಬತ್ತರಷ್ಟು ಜನರ ಶ್ರಮವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. -ದೇವರಾಜ ಅರಸು</p>	<p>★ ಇಂದು ಮತ್ತು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ಆಪ್ತ ಸ್ನೇಹಿತನೆಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪುಸ್ತಕ. -ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್</p>
<p>★ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೋ, ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರೋ ಆಗುತ್ತೇವೆ. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಕಷ್ಟ, ದುಃಖ, ಸಮಸ್ಯೆ, ವಿಪತ್ತು ಬಂದಾಗ- ಸುಖ, ಸಂಪತ್ತು, ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿರುವವರು ತಮ್ಮ ಸೋದರ ಸೋದರಿಯರಿಗೆ ನೆರವಾಗುವುದು ಎಲ್ಲರ ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯ. -ವೀಲೇಂದ್ರ ಹೆಗ್ಗಡೆ</p>	<p>★ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಹೊಡೆಯಬಹುದು, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹೊಡೆಯಬಾರದು. -ತುಳು ಗಾದೆ</p>
<p>★ ಮನುಷ್ಯ ಹೇಗೆ ಸತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಗೆ ಜೀವಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದು ಮುಖ್ಯ. -ತಿರುವಳ್ಳುವರ್</p>	<p>★ ಚಿಂತೆ ಎಂಬುದು ಹೇಡಿತನ. ಅದು ಜೀವನವನ್ನು ವಿಷವಾಗಿಸುತ್ತದೆ. -ಡಾರ್ವಿನ್</p>
<p>★ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಾಡಲಿ, ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡಲಿ- ಅದರಿಂದಾಗುವ ಪರಿಣಾಮ ಒಂದೇ. ಆದರೆ ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಕ್ಷಮೆ ಇದೆ. -ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್</p>	<p>★ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗೀತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಸುವ ಗಾಯಕ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ, ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಸಲು ದಾರ್ಶನಿಕ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. -ಖಿಲೇಲ್ ಗಿಬ್ರಾನ್</p>
<p>★ ಇಚ್ಛೆಗಳಿಂದ ಮೇಲೇಳು. ಆಗ ಅದು ಈಡೇರುತ್ತದೆ. ಬೇಡಿದರೆ ಅದು ಈಡೇರುವ ಬದಲು ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. -ಸ್ಯಾಮಿ ರಾಮತೀರ್ಥ</p>	<p>★ ಮನಸ್ಸು ಮೃದುವಾಗಬೇಕು. ಹೃದಯ ಅರಳುತ್ತಾ ಹೋಗಬೇಕು. ಅದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. -ರಸ್ಕಿನ್</p>
<p>★ ತರ್ಕವೇ ಕಾನೂನಿನ ಜೀವನ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ವತಃ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾನೂನು ತರ್ಕವಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ. -ಸರ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕೋಕ್</p>	<p>★ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಳಿತನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆ ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೇ ಒದಗುತ್ತವೆ. -ಡೋರಾ ಅಲ್ಬರ್ಟ್</p>
<p>★ ದ್ವೇಷವನ್ನು ದ್ವೇಷದಿಂದ ಕಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದು. -ವಿನೋಬಾ ಭಾವೆ</p>	